

УДК:
330.34:355.01
Примљено:
20. маја 2009.
Прихваћено:
18. јуна 2009.
Оригинални
научни рад

ПОЛИТИЧКА РЕВИЈА
POLITICAL REVIEW
Година (XXI) VIII, vol=20
Бр. 2 / 2009.
стр. 137-154.

*Миле Ракић**

Институт за политичке студије, Београд

ПРИВРЕДНИ РАЗВОЈ ЗЕМЉЕ И СИСТЕМ БЕЗБЕДНОСТИ¹⁾

Сажетак

Функционисање система безбедности директно је повезано са могућношћу привреде да финансира тај систем и у условима појаве разних облика угрожавања безбедности. Потребна перманентног усавршавања и јачања безбедности земље, а нарочито субјеката безбедности је један од основних задатака и циљева економског развоја наше земље. Савремено конципиран, изграђен и функционалан систем безбедности има задатак и улогу да омогући безбедан развој привреде земље. У остваривању тих задатака и циљева посебан значај има могућност привредних делатности да трајно финансира систем безбедности, а нарочито у условима отежаног развоја саме привреде. Привреда, односно буџет се мора прилагодити новом безбедносном контексту. Ово укомпоновање два међусобно зависна и веома значајна система за државу је могуће уз услов да се претходно на нивоу државе одреде циљеви и задаци тих система за даљи развој земље.

Кључне речи: систем безбедности, привреда, финансирање

* Виши научни сарадник ИПС у Београду.

1) Рад је настао у оквиру научног пројекта «Друштвене и политичке претпоставке изградње демократских институција у Србији» (149057Д), који се реализује у оквиру Института за политичке студије у Београду, а финансира Министарство науке и технолошког развоја Републике Србије.

УВОДНА РАЗМАТРАЊА

У процесу институционализације држава све облике друштвеног угрожавања, немира и колебања, односно социјалне напетости каналише у колотечину „мирног живота“. Она непосредно одређује институционалне оквири у којима се одвијају виталне животне функције и целокупан живот земље и њеног становништва. Она уставним, законским и другим политичким актима дефинише „правила игре“. Држава намеће посебну улогу систему безбедности и његовим субјектима у предвиђеним институционалним оквирима. Модел организовања система безбедности није техничко питање. То је витално политичко питање сваке државе.

Да би држава успешно обавила значајну функцију своје безбедности, она мора решити проблем свог безбедоносног организовања, односно уредити систем безбедности. Мора јасно дефинисати своје циљеве и одредити сврху и средства њиховог остваривања.

При пројектовању система безбедности земље неопходно је имати у виду, пре свега, могућност и вероватноћу угрожавања безбедности земље као и могућност друштва, односно привредног система Републике Србије да „опслужи“ тако пројектован систем безбедности.

Иако се овај процес чини релативно лаким и једноставним за реализовање, чињеница је да на њега утичу разни „додатни“ фактори и околности од којих неки настају нежељено и на њих је тешко утицати, али исти могу имати огроман утицај на привреду земље па тако и на систем безбедности.

У садашњим условима од утицаја на привреду земље и њен систем безбедности услед настанка привредне кризе, али и рецесије у многим земљама света, од којих су посебно интересантне, у привредном смислу, водеће земље света попут САД, Немачке, Француске и др. привредно развијене државе, и код нас се мора приступити лимитираном финансирању система безбедности и не само њега.

У том смислу чини се да је неопходно приоритетно и прецизно одредити факторе који угрожавају или који ће у перспективи највише угрожавати безбедност Републике Србије.

Ово одређење реалног и потенцијалног угрожавања система безбедности мора се урадити по методологији одређења квалите-

та и квантитета фактора угрожавања, приоритета супротстављања тим факторима, очекујућем времену трајања угрожавања итд.

Чини се неопходним превазићи досадашњи концепт угрожавања безбедности у коме се предвиђа спољно угрожавање земље као највећа и највероватнија могућност угрожавања. То значи да и поред редовних процена могућности унутрашњег угрожавања, које је узгред речено, оцењивано готово као апстрактна могућност за наше друштво, облици унутрашњег угрожавања добијају све више на значају како по квалитету тако и по квантитету (корупција, организовани криминалитет итд.). Прецизније речено, чини се да су разна упозорења да привреда наше земље осећа и трпи последице дешавања протеклих двадесетак година на нашем простору, а нарочито дешавања након распада СФРЈ до настанка Републике Србије.

Готово је немогуће не приметити да су у великој мери игнорисане унутрашње опасности, иако је друштво било оптерећено многобројним веома озбиљним проблемима у сфери политичких, међунационалних, међународних и нарочито односа у сфери привреде. Заправо данас многи политиколози, економисти и научници разних других области готово јединственог су мишљења да је данашње угрожавање система безбедности производ унутрашње ситуације у земљи, на коју је у извесној мери утицај остварен и споља.

Данас је земља угроженија него икада до сада са аспекта безбедности схваћене у најширем значењу њеног појма, а нарочито када је реч о привредном аспекту и аспекту угрожавања територијалног интегритета земље.

Осим тога, сасвим је евидентно да је данас измењен значај чинилаца безбедности Републике Србије, али не само ње већ и у другим државама.

УНУТРАШЊА БЕЗБЕДНОСТ И НЕКИ ОПРЕДЕЉУЈУЋИ ФАКТОРИ

Безбедносну моћ наше земље неопходно је посматрати као најважнији фактор њеног безбедног развоја. Безбедност, обзиром да она укључује и војну компоненту тј. одбрану, представља и најважнији фактор супротстављању најјачем угрожавању - оружаном агресији (за ову прилику није од интереса за разматрање угрожа-

вање безбедности од стране природе иако и оно може изазвати чак и веће последице по безбедност земље од оружаног угрожавања).

Безбедност Републике Србије је конципирана и у функционалном смислу организована да има и превентивну улогу у смислу одвраћања свих облика угрожавања безбедности.

Несумњиво је да је Србија кроз историју развијала безбедност која није била претња другим земљама, а оправдано је очекивати да ће и у будуће политика изградње безбедности бити усмерена у том правцу.

Сасвим је очигледно да војна компонента у безбедности и данас има значајно место и улогу, али је чињеница да постоје и такви, сасвим нови, облици и врсте угрожавања који не могу бити елиминисани искључиво употребом војске. Осим тога, и сама оружана моћ (војска) и цео систем безбедности земље, његово функционисање па и егзистирање може бити знатно угрожен тим савременим облицима угрожавања.

Но, без обзира што је наша званична државна политика па тако и политика безбедности усмерена, пре свега, на одвраћање од угрожавања, њена упоришта данас су знатно измењена и битно ограничена.

Србија је у протеклих двадесетак година морала да експонира своје активне (извршне) мере при спречавању угрожавања безбедности, а нарочито у периоду када је на њу извршена НАТО агресија 1999. године. Међутим, данас је већ сасвим јасно да пред тзв. унутрашњим изворима угрожавања безбедности Србија мора да се организује и прилагоди савременим облицима угрожавања који готово по правилу дуго трају (организовани криминалитет, корупција, тероризам, привредна криза, итд.)

Ово из неколико разлога:

- Живимо у времену када се у свету и даље врши усавршавање ратне технологије;
- На сцени угрожавања безбедности се јављају сасвим нови облици и извори угрожавања;
- У значајним моментима по безбедност наше земље не треба се надати и очекивати превише помоћи од других земаља, односно угрожавање безбедности је могуће упркос противљењу нпр. ОУН (девалвација значаја и улоге међународних организација);

- У циљу одржавања стабилне безбедности земље данас је неопходно интегрисати се у регионалне и међународне безбедносне организације.

У условима нових међународних односа, а нарочито појавом идеја глобализма битно је измењено безбедносно стање тј. облици и могућност њеног угрожавања, а такође и методологија организовања и функционисања система безбедности.

Обзиром да се безбедност и данас прилагођава тим променама неопходно је сагледавати краткорочне и дугорочне потребе безбедности, све расположиве безбедносне капацитете и одредити у ком правцу ће се систем безбедности примарно развијати и организовати. Ефекти таквих преоријентација безбедносног функционисања и организовања било би могуће сагледати кроз, сасвим сигурно, остварену уштеду средстава која се издвајају за безбедност из буџета државе.

Прецизније речено, остварило би се знатно оптерећење привреде.

У том смислу „потребно је више од структурне реформе – култура цивилне надмоћи и ослањање на професионализам. Такође, потребно је и стварање заједнице безбедносне политике која превазилази војску и политичаре“.²⁾

У сагледавању места и улоге у демократски уређеним друштвима најчешће се заговара примарни значај ослонаца на сопствене традиције и искуства.

Обзиром на досадашње промене у организовању и функционисању система безбедности може се стећи утисак да смо некада живели у демократској земљи која је касније нестала. Међутим, истина је сасвим другачија јер демократија код нас није никада била толико развијена да би могла постати парадигма за садашња настојања у изградњи демократије и демократских односа.

Ово се свакако односи и на изградњу безбедносних институција. Због тога очигледно постоје објективне потешкоће у стварању јасне концепције положаја и улоге безбедносних институција, као и саме војске и полиције, у демократији која се у нашој земљи развија. У том смислу значајно је одговорити на питање какве су

2) Пју Мајкл: Грађанско друштво и сектор безбедности, Војно дело бр. 4-5, Београд 2002. стр. 153.

могућности безбедности (безбедносних институција и субјеката безбедности уопште) у односу на угрожавање, односно постојање опасности по безбедност земље која може бити апстрактна и конкретна.

Такође, остаје под знаком питања - колико се у том случају можемо ослањати на сопствена искуства из протеклог периода развоја наше земље. Чини се да је безбедност била знатно више законски уређена у протеклом периоду па је у тој мери била и успешнија иако је имала своја идејна, политичка, самоуправна оптерећена и заблуде што данас заслужује једну темељну критичку анализу. Због не могућности давања егзактног одговора на ова питања, као и појаве, односно настанак савремених облика угрожавања безбедности, лако се може доћи у стање да уместо безбедне државе настане, у извесном смислу, нпр. полицијска држава. Прекомерно (нерационално) јачање субјеката безбедности представља негацију демократије. Чињеница је да се о демократији може говорити у условима када постоји уравнотежен развој субјеката безбедности и супремација контроле цивилних демократских институција над тим субјектима.

У давању значаја изградње и функционисања система безбедности најчешће постоји неколико ставова. Тако нпр. милитаристи најчешће потцењују демократију и нападају њене институције. Они због тога намећу значај субјеката безбедности у односу на друштво у целини, испољавајући негативан став према политици и политичарима.

Насупрот политичара „у војничкој части постоји лукобран који не попушта пред конфузијама мишљења“³⁾.

Класични либерални мислиоци (творци америчке декларације о независности) и неки идеолози француске револуције, у војсци су препознали институцију која смета демократији. Сматрали су је већим непријатељем од спољњег агресора. А. Токвил сматра да ће се цивилизована друштва све мање оријентисати на рат и да ће показати све мању жељу и потребу да њиме решавају међународне супротности, зависно од достигнутог степена демократије.⁴⁾

У сваком случају приметан је страх од могућности утицања политике на безбедност државе и обрнуто. У суштини овакво ста-

3) Charles de Gaulle: "The Army of the Future", London 1940. n. 35.

4) Tocqueville Alexis de Tokvil: On War, Society and the Military, у War, Studies from Psihology, Sociology and Anthropology, London 1964 ucmo. P. 325.

ње се може схватити и као реално јер субјекти безбедности, а нарочито полиција, војска и судство могу имати значајне предности у односу на друге цивилне организације и институције, које је под одређеним условима могуће претворити у веома утицајну, ако не и одлучујућу политичку снагу.

Мисли се првенствено на употребу силе и супериорност организације.

За разлику од цивилних организација конвенционални субјекти безбедности могу уживати значајан политички и морални престиж. Данас су субјекти безбедности, и уопште безбедносне институције, контролисане од стране цивилне контроле и отуда се може закључити да исти могу постати орган једне владајуће партије.

Цивилна контрола над субјектима безбедности је због тога ограничена на једну врсту режима односно контролу од стране владајуће(их) партија.

Осим тога, технолошка и организациона револуција система безбедности и њених субјеката смањила је разлику између „полицијског и војног“ и „цивилног“, тако да су оне сада мање него у било ком периоду у модерној историји. „Ради се само о приближавању смањењу разлика, а не о поистовећивању полицијско-војних и цивилних активности“.⁵⁾

Међутим, чињеница је да укључивање политике у полицијску и војну организацију не доводи у питање демократску политичку контролу над субјектима безбедности. Напротив, сасвим сигурно је да је оно појачава.

У суштини место и улогу безбедности па тако и субјеката безбедности у многоне одређују, поред осталих још и геополитички услови. Када је у питању Република Србија нарочито се при томе истичу притисци споља који долазе од Европске уније и САД. Овај утицај се врши кроз наметање концепта решавања права човека, као основног међу битним условима за међународно признавање, које форсирају Европска унија и САД, наметање разних стандарда па и оних који се односе на област безбедности итд.. Ово наметање у суштини представља концепт који суштински има значење, односно може се окарактерисати као институционализација права мешања у унутрашње односе сваке земље и дириговање уређења

5) Charles Moskos: *The American Enlisted Man*, Russell Sage Foundation, N. Y. i *The Emergent Military: Civil, Traditional or Plural Pacific Sociological Review* 1973, vol. 16, No 2, pp. 225-280.

њеног правног и политичког уређења, па тако и уређења система безбедности.

Данас се ради о прерасподели сфера утицаја између Европске уније, САД и Русије у безбедносном погледу на Балкану. При томе, очигледно је да се Република Србија више не сматра неутралном државом.

ЧИНИОЦИ РАЗВОЈА БЕЗБЕДНОСТИ У САВРЕМЕНИМ УСЛОВИМА

Чињеница је да се безбедносна стабилност Републике Србије и даље одређује са аспекта могућег спољњег и унутрашњег, пре свега, оружаног угрожавања.

Међутим, протекла дешавања, а пре свега, они непредвидиви и нестандартни догађаји као и брза сукцесија потреса који су погодили нашу земљу проузроковали су ситуације у којима се за потребе безбедности издвајало више него уобичајено. Ово се, пре свега, односи на период пре и после НАТО агресије на СРЈ.

Када је реч о безбедности наше земље може се закључити да се она и данас налази у сличној ситуацији. Истине ради, ова садашња ситуација није изазвана и не односи се на могућност њеног оружаног угрожавања. Таква настала ситуација такође захтева веома прецизно и дугорочно одлучивање које се разликује од уобичајеног.

Ради се о настанку привредне кризе светске размере која не мимоилази ни нашу земљу и због које и нашој земљи прети опасност уласка у период привредне рецесије.

Безбедност се и у таквој ситуацији мора финансирати, но савим је сигурно да наша привреда, као уосталом и привреда било које друге државе, не може поднети увећане потребе безбедности.

У таквим ситуацијама познато је да се финансирање безбедности може остварити на досадашњи начин односно фискално урбаним средствима.

Такође, за очекивати је да и многи други начини којима се прибегава у финансирању безбедности у насталим околностима, као нпр. повећање пореских прихода, задуживање у земљи и иностранству и сл., по правилу, не дају увек очекиване резултате.

Неминовно се финансирање безбедности тада врши из примарне емисије и из кредита. На тај начин се неспорно доводи у

питање макроекономска равнотежа (глобална безбедност земље), што може имати изузетно негативне последице. Привредни систем земље се доводи у незавидну ситуацију. Дакле, слабљење привреде због светске привредне кризе појачава се настанком унутрашње (пратеће) привредне проблематике.

Већ сада је релативно лако уочљиво да се светски мегатрендови у будућности све више обликују у знаку индивидуализма. Нарочито у методолошком смислу - у политичкој филозофији и организационом смислу - у изградњи институција. Услед тих дешавања за очекивати је да се безбедност на извешан начин маргинализује, односно потребама за неким сегментима безбедности као нпр. војском, полицијом и неким другим субјектима који сада имају знатну улогу у безбедности. То не значи њихово укидање, већ напротив њихово побољшање – рационалност, ефикасност и сл. пре свега због привредних догађаја насталих код нас, у окружењу, и уопште у свету. Осим тога, на домаћој сцени ће неопходно доћи, а већ се то и уочава у извесној мери, до промене вредносне оријентације. Та ће промена наћи свој израз у политичким процесима и одговарајућим реакцијама које ће неминовно сузити простор за примену нпр. физичке принуде. Подржаваће се развој, пре свега, оних облика у безбедности који реално могу наћи своју примену у одржавању стабилног степена безбедности.

Ово тим пре што се и у свету иде у правцу либерализације, индивидуализма и окретања појединцу као детерминанти и оријентирну друштвене организације.

Инсистирање на људским правима и слободама израз је и рефлексивна тог стављања појединца у центар институционалног развоја и друштвених дешавања уопште.

Чињеница је да се тако нпр. „ангажовање војног чиниоца по природи ствари везује за колективне, глобалне, општедржавне циљеве, тј. за тоталне вредносне оријентације у којима се растаче и губи чак и сама идеја појединца. Везивање за националне и општедржавне циљеве супротставља се – и то и на међународном и на домаћем плану – све више наглашеном вредновању појединца и његових слобода.⁶⁾

Такође, ово указује да се по питању безбедности могу очекивати дешавања у виду ограничења која се односе на њену афирма-

6) Маџар Љ.: Алтернативе реструктурирања одбрамбеног система, Нови светски поредак и политика одбране, СМО, 1993. стр. 401.

цију и њену даљу валоризацију, а нарочито њене војне компоненте у систему безбедности.

Потребе за финансирањем безбедности, међутим, неће се смањити из више разлога од којих је свакако најзначајнији онај да ће безбедност бити угрожавана све више неоружаним облицима (организовани криминалитет, корупција, наркоманија итд.), што такође захтева одређену реакцију субјеката безбедности, редизајнирање система безбедности итд.

ЕКОНОМСКИ ЧИНИОЦИ И БЕЗБЕДНОСТ

Успех сваког система па и система безбедности условљен је објективним односом према релевантним околностима које опредељују основна решења у њему. Такав однос према њима неопходан је не само у фази постављања концепције система и при његовој конструкцији већ и трајно, за све време његовог постојања и функционисања у било којим условима. Ако се жели утврдити да ли једна друштвена творевина представља систем, неопходно је установити да ли постоји друштвена сврха (друштвени циљ који њоме треба да се постигне или да се постиже), да ли постоје одговарајуће активности помоћу којих се може постићи или постизати такав циљ и да ли постоје претпоставке и услови да се те активности реализују. У примарне услове спадају људи као друштвена снага.

Безбедност сваке земље условљена је њеном економском моћи. У настојању идентификовања и дефинисања основних доктринарних ставова Републике Србије, поред осталих, неминовно се полази и од економских чинилаца. Економска способност земље представља најбитнији предуслов ваљане припремљености и способности земље за супротстављање свим облицима угрожавања безбедности. Величина и опремљеност субјеката безбедности, а нарочито конвенционалних – полиције, војске итд., зависе не само од стварних и реалних потреба, него и од економске моћи земље.⁷⁾

Према схватању енглеског научника Ричардсона, који је у области маматамизације формулисао тезу да свака од две државе једна за другу представља ратну опасност пропорционално размерам сопственог наоружања помноженог са коефицијентом одбра-

7) Оља Мунитлак - Ивановић: “Принципи и схватања одрживог развоја као инструмента на путу реализације концепта одрживости”, у: *Пословна економија*, бр. 1 2009 стр. 97-98.

не, док је угроженост од друге стране пропорционална наоружаности те стране, помноженој са коефицијентом одбране. Ричардсон коефицијент одбране дефинише на следећи начин:

*„Претпостављајући да су други елементи једнаки, коефицијент одбране остаје пропорционалан „величини“ одређеног народа мереној не размерама територије, већ кроз призму све веће функције становништва и привреде“.*⁸⁾

Са становишта нашег развика ваља још једном нагласити неопходност да међу елементима система мора да постоји одговарајући однос који обезбеђује да су они у систем укључени са рационалном сврхом, да су и сами адекватно уређени и да се налазе у адекватној повезаности и међузависности. Када се ради о систему безбедности ово се може сасвим прецизно доказати, као уосталом и за друге системе.

Природа или садржај конкретних односа између елемената, односно односа у оквиру самих елемената, опредељује се њиховим особинама. Уређивање односа међу елементима система и унутар њих, по правилу, врши се нормативно-правно или доктринарно.

У људском друштву постоји велики број система. Но, не онолико колико друштво има циљева (потреба за њима) јер је за изградњу система потребан висок степен друштвене организованости и усаглашености интереса различитих друштвених структура. Пре свега од изузетне важности је обезбедити логистику тим системима.

У данашњим привредним условима код нас, али и земаља у окружењу, тешко је претпоставити да се могу испоштовати сви финансијски захтеви система безбедности. Исти се могу разматрати као примарни или секундарни (зависно од степена угрожавања) приоритети нпр. али и у том случају би постојала ограничења у њиховом финансирању као уосталом и за друге области.

Дакле, када би се и испоштовали финансијски захтеви према систему безбедности, а запоставили захтеви других корисника буџета државе неминовно би се могло очекивати погоршање степена стабилности безбедности у земљи. Дакле, остварити „обавезе“ према систему безбедности у потпуности могло би се остварити само у условима делимичног или потпуног неиспуњавања обавеза према другима што би могло довести и до настанка озбиљног

8) Преузето из Жежи Вјатр, Социологија војске, ВИНЦ, Београд, 1987, стр. 67.

друштвеног конфликта у крајњем случају. Због тога државна власт мора, у циљу испуњења својих обавеза према буџетским корисницима, играти кључну улогу, а нарочито код нас у условима тржишно организоване привреде и на тај начин мора, пре свега, своју активност усмерити на дугорочне интересе и прогнозе. При томе, у негативном смислу делује и сазнање да је тек недавно Република Србија добила стратегију безбедности, а нема нпр. доктрину или концепцију безбедности те да нема јасно одређене националне циљеве ни вредности, стратегију развоја итд. услед чега је немогуће вршити дугорочне прогнозе и предвиђања која би у многоме омогућила и растерећење „нерационалног“ издвајања средстава за безбедност.

Супротно потребама одређења стратегије безбедности држава често узима кредите и оне из иностранства за подмиривање приспелих потраживања корисника буџета па тако и потреба система безбедности.⁹⁾ Ово задуживање се радило истина и раније док је још постојала СФРЈ нпр. седамдесетих година, када је земља неконтролисано улетела у огромни екстерни дуг.¹⁰⁾

Задуживања у иностранству су и данас присутна у рекли бисмо великој мери, али се у овом случају ради о „позајмицама“ које ће кад-тад требати вратити. Осим тога све чешће се постављају питања на које рачуне су уплаћена средства од продаје (приватизације) државних предузећа и о којој суми новца се ради. Тако многи постављају питање везано за контролу над страним дугом (Бранко Драгаш 2009) и о динамици којом пристижу отплате тих дугова.

При томе, индикативна је чињеница да ни до данас након избијања привредне кризе није извршена анализа који су то државни органи и контролни механизми заказали, односно пропустили да на време упозоре на штетне процесе који ће настати и који ће се одвијати. Рекли бисмо да је ова ситуација настала, пре свега, због тога што се многе одлуке о овим питањима па и питањима која се односе на стање и функционисање безбедности, доносе на један аморфан начин при чему се не инаугурише рад оних институција чији је рад усмерен ка дугорочним интересима државе (научне

9) Чињеница је да је Република Србија сврстана међу пет најзадуженијих земаља екстерним задуживањима.

10) Посебно је проблематично што је тај дуг настао неконтролисаним увозом капитала у оквиру једне аутархичне концепције развоја. И данас би се могло размишљати у том правцу обзиром да политичку власт чини коалиција странака на челу најјаче међу њима демократска странка која на кључним местима има постављене своје чланове.

установе нпр.) при чему се рад и допринос таквих установа девалвира.

Међутим, осим што стање привреде одлучујуће утиче на стање целокупне безбедности земље, а нарочито безбедносних институција, може се закључити да она има директан утицај на стање безбедности и ван наше земље.

Тако је познато да је у периоду социјализма (социјалне економије), односно када је реч о СФРЈ, али и данашњој Републици Србији, могуће уочити да је угрожавање безбедности, пре свега, било могуће (чак и предвидиво) кроз тзв. спољне изворе угрожавања.

Обзиром да се СФРЈ налазила између два антагонистичка блока и да је имала веома неповољан геостратегијски положај, за оба блока је објективно била веома интересантна па је постојала могућност угрожавања њене безбедности оружаном агресијом споља.

Унутрашњим изворима угрожавања означавале су су антисоцијалистичке и антисамоуправне појаве, национализам, криминалитет и сл. Дакле, није постојала нити се као хипотетичка могућност угрожавања узимало стање привреде земље.

Сви грађани СФРЈ су били материјално обезбеђени само ако нису „радили“ против политичког руководства државе. Дакле, водило се рачуна о индивидуалној безбедности грађана.

Међутим, појавом тржишне привреде тежиште „економске заштите“ више није био грађанин. Ненавикнути на такву нову ситуацију и стање, дошло је до сиромашења становништва. При томе, настанком привредне кризе како у свету, тако и у нашој земљи многа предузећа су се „угасила“ услед чега је дошло до отпуштања великог броја запослених. Ако се томе дода и број незапослених који су и до сада чекали на посао ситуација везана за егзистенцију великог броја становника се објективно у многоме (по безбедност државе) усложнила.

Овоме треба додати да се као излаз из настале кризе веома брзо, као једна од могућности изласка из кризе, указала могућност кредитирања грађана. Овај систем се одавно примењује у САД, Великој Британији и др. западним развијеним државама (неолиберални концепт привреде).

Код нас је овај модел изласка из кризе релативно споро примењен, али се показао као веома ризичан. Многи грађани су своју

економску ситуацију хтели да побољшају управо узимањем „повољних“ кредита који су се релативно лако добијали и још увек добијају. Данас се показало да многи грађани те кредите нису у могућности да врате из више разлога. Међутим, кредити су углавном били хипотекарног карактера те су многи грађани због немогућности да те кредите врате остали и без основних средстава за живот (најпроблематичније је остатак без „крова над главом“), односно њихова егзистенција је доведена у нимало завидан положај.

Ако се пође од прете претпоставке да ће криза нестати за онолико времена колико је и настајала онда се може говорити о ситуацији која може резултирати угрожавању унутрашње безбедности на дужи временски период. Дакле, грађани доведени на ивицу егзистенције могу објективно представљати безбедносни ризик и безбедносни проблем са несагледивим последицама и то на дужи временски период.

Дакле, унутрашња безбедност државе, због проблематике настале у привреди може бити угрожена на два начина:

- немогућност финансирања постојећег система безбедности и нарочито њених институција услед чега може бити смањена безбедносна моћ државе на супротстављању унутрашњим и спољашњим облицима и изворима угрожавања,
- продукција извора, облика и носилаца угрожавања безбедности (нпр. пораст криминалних дела услед незапослености, неповерење у званичне државне органе итд.)

Дакле, као и у многим другим комплексним ситуацијама неопходно је предузимати многе радње које различито треба да делују у различитим смеровима, а све у циљу превазилажења привредне кризе и очувања стабилне безбедности државе.

У методологији (одабиру) примене појединих радњи и поступака долази до различитих резултата и процена ефеката тих предузетих радњи и поступака, али се аутору овога текста чини да ће превагнути они који поспешују, пре свега, ограничавање и рационализацију издвајања за финансирање безбедности. Како се несумњиво ово односи на предстојећи релативно дуг временски период, систем безбедности ће морати да се прилагоди, односно мораће да постане максимално ефикасан и рационалан.

Другачији приступ финансирању система безбедности у периоду привредне кризе у земљи довело би до не само додатног при-

тиска на привредни систем, односно издвајања из буџета већ би сасвим сигурно дошло и до слабења самог система безбедности и целог друштва.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Важан аспект будуће стратегије превазилажења привредне кризе ће морати да буде његово координирање (финансирање) са алтернативним вредностима и начинима остваривања крупних и у овом временском периоду приоритетних националних и других глобалних друштвених циљева.

Из такве координације треба да произађе синергетски ефекат који ће повећати учинак и вредност свих међусобно усклађених алтернатива.

Када је реч о алтернативама, нарочито треба нагласити ону која је код нас заживела релативно касно, а која је у нашој политици безбедности, односно система безбедности била непотребно игнорисана, а односи се на сарадњу, развијање и коришћење иностраних веза и искустава субјеката безбедности.

У суштини трасирати будућност система безбедности одувек је био веома сложен и тежак задатак. Нарочито је ова проблематика присутна данас када је привредном кризом захваћена и узбуркана и међународна и унутрашња ситуација, односно безбедност схваћена у најширем појмовном значењу.

О тако комплексном сплету проблема, као што је нпр. развој система безбедности мораће се секвенционално одлучивати. Сасвим је сигурно да је већ сада потребно доносити одлуке и спроводити мере којима ће се решавати битни проблеми и који ће оставити довољно широк круг опција за евентуална нова (каснија) одлучивања.

У том смислу неопходно је решавати питања везана за систем безбедности која се односе на потребу одстрањивања утицајних фактора на систем безбедности. Обзиром да је у Републици Србији заживео вишестраначки парламентарни систем и тржишна привреда неопходно је и даље радити на онемогућавању утицаја на система безбедности односно на субјекте безбедности, а нарочито страначких утицаја.

Неопходно је што пре донети стратегију система безбедности, јер она не зависи императивно од привредног стања у земљи, а

нарочито радити на изградњи инаугурисању безбедносне превентиве.

Са становишта потребе развоја нашег друштва, па тако и његовог система безбедности, као једног од најзначајнијих система за тај развој, потребно је још једном нагласити неопходност да међу свим елементима друштвеног система мора да постоји одговарајући однос који обезбеђује да су они у систем укључени са рационалном сврхом, да су и сами адекватно уређени и да се налазе у адекватној повезаности и међузависности.

Природа или садржај конкретних односа између елемената, односно односа у оквиру самих елемената, опредељује се њиховим особинама. Уређивање односа међу елементима система и унутар њих, по правилу, врши се нормативно-правно или доктринарно.

У људском друштву постоји велики број система. Но, не онолико колико друштво има циљева јер је за изградњу система потребан висок степен друштвене организованости и усаглашености интереса различитих друштвених структура, али и могућности привреде да све системе исфинансира.

Успех сваког система па и система безбедности условљен је објективним односом према релевантним околностима који опредељују основна решења у њему а која су битна за његово функционисање. Општа теорија система указује на чињеницу да је сваки систем, као друштвена творевина, изложен сталним, истовременим, деструктивним и подржавајућим, конструктивним утицајима. Такви утицаји постоје и у њему самом. Они су утолико већи уколико је систем развијенији, шири (по простору на коме делује), сложенији (иако има разубјенију структуру, односно ако је у питању већи број активности помоћу којих се остварује његова функција и већи број његових носилаца, реализатора) и уколико је функција система релативно трајнија.

Према пореклу и природи обе врсте утицаја (деструктивна и конструктивна) могу бити субјективне и објективне. Извор првих је у свесном деловању људи у једном или другом правцу, а у другу групу спадају околности (нпр. сада привредна криза и могућност финансирања система безбедности) које самим постојањем делују на систем. Полазећи од сасвим реалне претпоставке да у парламенту Републике Србије постоји општи консензус о кључним питањима безбедности, на Влади је да обезбеди потребно финансирање система безбедности, а то значи и да припреми такав буџет који

ће се подударати са садржином и суштином консензуалног скупштинског опредељења о политици безбедности.¹¹⁾ Стање привреде у земљи наметаће у наредном периоду да се ови захтеви у Влади и парламенту веома заоштре, што намеће потребу да се у наредном периоду мора посветити посебна пажња програмима развоја система безбедности.

ЛИТЕРАТУРА

- Tocqueville Alexis de Tokvil: On War, Society and the Military, у: War, Studies from Psihology, Sociology and Anthropology, London 1964,
- Charles Moskos: The American Enlisted Man, Russell Sage Foundation, N.Y. 1973
- Charles de Gaulle: The Army of the Future, London 1940.
- Геополитичка стварност Срба, Зборник радова са округлог стола „Српски народ у новој геополитичкој стварности“, Институт за геополитичке студије, Београд, 1997.
- Хорват Бранко: Политичка економија социјализма, Загреб, Глобус, 1984.
- Иванчевић Никола: Систем безбедности Југославије – увод у теорију система интегралне безбедности, ФОЗ, Београд, 1993.
- Кенеди Пол: Припрема за двадест први век, НИУ, „Службени лист“, Београд, 1997.
- Маџар Љубомир: Алтернативе преструктурирања одбрамбеног система, Нови светски поредак и политика одбране, СМО, 1993.
- Молнар Томас: Либерална хегемонија, СКЦ, Београд, 1996.
- Нови светски поредак и безбедност СРЈ, СМО, Београд, 1993.
- Пандуревић Винко: Социологија војске, Универзитет у Српском Сарајеву, Српско Сарајево 1999.
- Петковић В Милан: Геополитичке паралеле на прагу двадесет првог века, НИГП „Калеком“ Београд, 1997,
- Пју Мајкл: Грађанско друштво и сектор безбедности, Војно дело бр. 4-5, Београд, 2002.
- Симић Предраг: Међународна политика и политичка доктрина СРЈ, Војно дело бр.6/97, Београд,
- The Emergent Military: Civil , Traditional or Plural Pacific Sociological Riew 1973,
- Tofler Alvin Hajdi: Rat i antirat, PAIDEIA, Beograd, 1998,
- Tullock Gordon: Организација модерне федералне државе, Институт економских наука и Економика, Београд, 1962,
- Вјатр Жежи: Социологија војске, ВИНЦ, Београд, 1987,

11) Ксенија Ђурић - Атанасиевски: “Улога међународног права у сузбијању тероризма”, у: “Српска политичка мисао”, бр. 4/2008, стр. 42-46.

- Вукадиновић Радован: Међународни политички односи, Школска књига, Загреб, 1980.

Mile Rakic

**ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE STATE
AND SECURITY SYSTEM**

Summary

Functioning of security system is directly connected with opportunities of economy to finance that system, and also with emergence of various forms of imperilment to security. Permanent improvement and strengthening of the state security, in particular of the security subjects, has been one of basic tasks and objectives of economic development of our state. A security system designed and constructed in contemporary age has a role and task to provide safe development of the state economy. For purpose of achievement of this task and objective in particular there is the possibility of the trade and industries to permanently finance the security system, in particular in conditions of procrastinated development of the economy. Economy, that is, economy budget, should be adoptable to new security context. This process of interaction of two mutually dependent and very significant systems for the state is possible with a condition that, before that process, on the state level there have been determined objectives and tasks of these systems for further development of the state.

Key Words: security system, trade and industry, financing